

Отже, у статті ми проаналізували тенденцію масовізації культури в культурі XIX–XXI століть на основі ідей Ф. Ніцше, М. Хайдеггера, М. Шелера, Х. Ортега-і-Гассета, П. Сорокіна і Е. Фромма. На основі вузької спеціалізації, одностороннього і прямолінійного прагматизму та утилітаризму, нами продемонстровано формування одновимірної людини, і, водночас, процесу духовної деградації особи.

Список використаних джерел

1. Аникст А. А. Ницше. Теория драмы от Гегеля до Маркса / А. А. Аникст. – М.: Наука, 1983.
2. Вебер М. Наука как призвание и профессия / М. Вебер // Самосознание европейской культуры XX века: Мыслители и писатели Запада о месте культуры в современном обществе. – М., 1991. – С.148–149.
3. Вико Дж. Основания новой науки об общей природе наций / Дж. Вико. – М. – К.: Refl–book – Иса, 1994. – 656 с.
4. Гайденок П. П. Постметафизическая философия как философия процесса / Гайденок П. П. // Вопросы философии. – 2005. – №3. – С.132–136.
5. Ортега-и-Гассет Х. Восстание масс / Хосе Ортега-и-Гассет // Вопросы философии. – 1989. – №4. – С.118–319.
6. Сорокин П. А. Кризис нашего времени / Сорокин П. А. // Человек. Цивилизация. Общество. – М., 1992. – С.431–433.
7. Фромм Э. Революция надежды / Фромм Э. // Психианализ и этика. – М., 1993. – 234 с.
8. Хайдеггер М. Европейский нигилизм / Хайдеггер М. // Время и бытие: Статьи и выступления. – М., 1993. – С.64–72.
9. Юревич А. В., Цапенко И. П. Функциональный кризис науки / Юревич А. В., Цапенко И. П. // Вопросы философии. – 1998. – №1. – С.25–31.
10. Ясперс К. Ницше. Введение в понимание его философствования / К. Ясперс. – СПб.: «Владимир Даль», 2004. – 627 с. – (Мировая ницшеана).
11. Friedrich Nietzsche. Werke, Kritische Gesamtausgabe / F. Nietzsche / Hrsg. von Giorgio Colli und Mazzino Montinari. – Berlin – New York: De Gruyter, 1967–1978. – P.19–34.

References

1. Anykst A. A. Nitsche. Teoryia dramy ot Hehelia do Marksa / A. A. Anykst. – M.: Nauka, 1983.
2. Veber M. Nauka kak pryzvanye u professyia / M. Veber // Samosoznanye evropeiskoi kultury XX veka: Myslytely u pysately Zapada o meste kultury v sovremennom obshchestve. – M., 1991. – S.148–149.
3. Viko Dzh. Osnovaniya novoi nauky ob obshchei pryrode natsyi / Dzh. Viko. – M. – K.: Refl–book – Ysa, 1994. – 656 s.
4. Haidenko P. P. Postmetafyzicheskaia fylosofyia kak fylosofyia protsessa / Haidenko P. P. // Voprosy fylosofii. – 2005. – №3. – S.132–136.
5. Orteha–y–Hasset Kh. Vosstanye mass / Khose Orteha–y–Hasset // Voprosy fylosofii. – 1989. – №4. – S.118–319.
6. Sorokyn P. A. Kryzys nasheho vremeni / Sorokyn P. A. // Chelovek. Tsyvilyzatsyia. Obshchestvo. – M., 1992. – S.431–433.
7. Fromm E. Revolyutsyia nadezhdy / Fromm E. // Psykhoanaliz i etyka. – M., 1993. – 234 s.
8. Khaidehher M. Jevropejskyi nyhylyzm / Khaidehher M. // Vremia i bytie: Staty i vystuplenyia. – M., 1993. – S.64–72.
9. Iurevych A. V., Tsapenko Y. P. Funktsyonalnyi krizis nauky / Yurevych A. V., Tsapenko Y. P. // Voprosy fylosofii. – 1998. – №1. – S.25–31.
10. Iaspers K. Nitsche. Vvedenye v ponymanie ego fylosofstvovaniia / K. Yaspers. – SPb.: «Vladimir Dal», 2004. – 627 s. – (Myrovaia nitssheana).
11. Friedrich Nietzsche. Werke, Kritische Gesamtausgabe / F. Nietzsche / Hrsg. von Giorgio Colli und Mazzino Montinari. – Berlin – New York: De Gruyter, 1967–1978. – P.19–34.

Yatsyk S. P., Ph.D., Associate Professor of the Department of Education Management, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine (Ukraine, Kyiv), mfei@i.ua

The technocracy VS spirituality: the anthropological vectors of development of European culture

This thesis comprehends and analyses issues of perfectionism and is based on the research of the works of the leading European philosophers, whose ideas formed the backgrounds of the European culture.

It analyses criticism of human perfection as an object of manipulation. The conclusion is drawn, that Nietzsche's scientific work influence caused the understanding of European culture as such, that is being in crisis and subjected to the destructive influence of the masses.

Keywords: cultural–historical paradigm, the European tradition, the will to power.

Яцьк С. П., кандидат філософських наук, доцент кафедри управління освітнім, Національна академія державного управління при Президенті України (Україна, Київ), mfei@i.ua

Технократизм VS духовність: антропологічні вектори розвитку європейської культури

Осмысливается и анализируется проблематика совершенствования человека на основе изучения работ ведущих европейских философов, идеи которых стали основанием для развития европейской культуры.

Проанализированы толкования совершенствования человека как объекта манипуляции, которые обусловлены установкой технократического мышления. Сделан вывод, что влияние трудов Ницше обусловили понимание европейской культуры как таковой, что находится в стадии кризиса и испытывает деструктивное влияние масс.

Ключевые слова: культурно–историческая парадигма, европейская традиция, воля к власти.

***

УДК 17.035.1+177.72:17.022.1

Бігун Р. В.,
аспірант кафедри філософії та соціології,
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
ім. Василя Стефаника» (Україна, Івано–Франківськ),
bigunroman19@gmail.com

АЛЬТРУЇЗМ ТА МИЛОСЕРДЯ ЯК ЦІННОСТІ ТА ЧИННИКИ ЛЮДИНОЛЮБСТВА

Альтруїзм і милосердя розглядаються як дві ключові етичні цінності та чинники людинолюбства. Підкреслено значну роль останніх для духовного та гуманістичного зростання особистості шляхом втілення їх у реальному житті. Охарактеризовано взаємозв'язок альтруїзму та егоїзму, милосердя та любові.

Ключові слова: милосердя, альтруїзм, людинолюбство, егоїзм, справедливість, співчуття, любов.

У сучасному українському суспільстві особливості актуальності набуває проблема морального виховання особистості. Країна пережила політичні, економічні, соціальні зміни, які безсумнівно торкнулися моральної сфери. Різка зміна соціальних відносин призвела до руйнування життєвих цінностей старшого покоління, і нині в країні практично відсутня цілеспрямована робота з формування у підростаючого покоління моральних цінностей. Тому вони часто складаються стихійно, під впливом різних факторів. За таких умов нам видається актуальним зосередити дослідження на таких категоріях як альтруїзм і милосердя, адже саме вони здатні вдосконалити і внести гармонію в людські взаємини.

Серед різних проявів людинолюбства специфічну роль виконує моральний принцип альтруїзму, заснований на природній пов'язаності людей одне з одним завдяки симпатії та взаємодопомозі. У «Сучасному словнику з етики» М. Тофтла ми знаходимо наступне визначення: «Альтруїзм (франц. altruisme, від alter – інший) – моральний принцип, згідно з яким блага іншого і він сам є морально більш значущими, ніж особисте «Я» і його особисте благо; принцип, що полягає у співчутті до інших людей, безкорисливому служінні їм, у готовності жертвувати для їх блага власними інтересами до самозречення» [10, с. 23]. Цей термін був введений у етико–філософський обіг родоначальником соціології Огюстом Контом. Основний принцип альтруїзму, в його трактуванні, звучить так: «Чини

так, щоб твій особистий інтерес служив чужому інтересу» [3, с. 397]. У своїй «Системі позитивної політики» він відстоював теоретичне положення, згідно з яким прогрес суспільства вирішальною мірою визначатиметься тим, наскільки серед його членів поширена альтруїстична поведінка. В свою чергу милосердя також є одним із найбільш піднесених і благодійних атрибутів гуманного суспільства. Так, український дослідник В. А. Малахов визначає його як «діяльне прагнення допомогти кожному, хто має в тому потребу» [6, с. 283].

Проблема альтруїзму має тривалу історію свого дослідження. Формулюванню зазначеного терміна передували дослідження А. Шефтсбері, А. Сміта, Ф. Хатчесона, Ж.–Ж. Руссо. Основним напрямом було протиставлення його егоїзму як провідному принципу життя. Також здійснювався аналіз поширення подібних явищ у суспільстві. Обґрунтування О. Контом даного терміна поглибило подальше вивчення альтруїзму М. О. Бердяєвим, Ф. Ніцше, В. С. Соловйовим, А. Шопенгауером.

Філософське підґрунтя розуміння суті поняття милосердя як найважливішої людської якості закладено ще у працях Конфуція, Платона, Сенеки. На необхідності виховання милосердя, людинолюбства наголошували у своїх працях Дж. Локк, Ж.–Ж. Руссо та ін. Особливий інтерес становить творчий доробок вітчизняних мислителів – Й. Борецького, П. Могили, М. Смотрицького, які вважали важливими духовними проявами людини пробачення провини, молитву за ближнього, безкінечну любов до людини. Зіставлення між собою принципів милосердя, доброзичливості, благодійності, колективізму, альтруїзму дозволило урізноманітнити ракурс і палітру відтінків аналізу моральних відносин, дало можливість виявити сфери життєздатності даних утворень.

Мета дослідження. Теоретично обґрунтувати значення категорії альтруїзму та милосердя як цінностей та чинників людинолюбства, показати їхню роль і вплив на духовне та гуманістичне зростання індивіда.

«Світ лежить у злі, люди не такі, якими вони повинні були б бути; але нехай це не збиває тебе з дороги, і ти будь кращим». Автором цих слів, які могли б стати гідним епіграфом нашого дослідження, є видатний німецький філософ Артур Шопенгауер [14, с. 194].

Він представив своєрідне трактування альтруїстичної поведінки у своїй волюнтаристській філософській доктрині. Його етичне вчення, метафізичний аналіз волі, погляди на людську мотивацію становлять для нас особливий інтерес. Метою етики Шопенгауера є пояснення і зведення до єдиної основи способу дій людей, який має кардинальні відмінності з морального погляду. Щоб знайти фундамент етики, філософ обирає емпіричний шлях, його мета – відповідь на питання про існування вчинків, що мають справжню моральну цінність: діяння добровільної справедливості, відкритого людинолюбства, милосердя. Всі ці вчинки можна розглянути як певний феномен, вірно їх витлумачити і підвести до істинної основи. Як «першофеномен морального життя» він розглядав два взаємозалежних принципи: аскетичну позицію людини стосовно власної особистості і альтруїстичну установку стосовно до інших людей.

Згідно з його тлумаченням фундаментальною підставою у взаємодії людей повинні бути безкорислива справедливість і справжнє людинолюбство. Філософ стверджував, що закладене в самій людській природі

співчуття становить «дійсне джерело людинолюбства, caritas, agare», тобто тієї чесноти, принцип якої – «допомагай усім, наскільки можеш»; становить основу всіх людських вчинків, які «повинні мати моральну цінність, тобто бути чистими від всяких егоїстичних мотивів і саме тому пробуджувати в нас самих те внутрішнє задоволення, яке називають доброю, задоволеною, схвальною совістю» [13, с. 296]. «Це високошляхетне моральне почуття, – писав він, – проявляється щодня, всюди, де за безпосереднім спонуканням, недовго думаючи, людина допомагає і поспішає виручити іншого, наражає своє життя на небезпеку заради того, кого вона вперше бачить, беручи до уваги тільки те, що вона бачить велику потребу і небезпеку іншого» [13, с. 299]. Характерна особливість людинолюбства, за його твердженням, полягає в тому, що добра людина своїми помислами і вчинками переконує: «Інші для неї не «не-я», а «теж я» [13, с. 346]. У тлумаченні А. Шопенгауера альтруїстичні дії органічно пов'язані з милосердям. Останнє він розумів як таку поведінку, в якій повністю відсутнє обмеження інтересів іншої людини. Саме милосердя, писав він, виявляється як надійна запорука моральної доброчесної поведінки: «Хто ним повний, той напевно нікого не образить, не завдасть нікому шкоди, нікому не заподіє лиха, навпаки, з усіма буде рахуватися, всім прощати, наскільки в його силах допомагати, і всі його дії будуть носити печать справедливості і людинолюбства» [13, с. 306].

Це твердження переконує, що у філософській доктрині, розробленій А. Шопенгауером, людинолюбство, милосердя і справедливість становлять своєрідний моральний сплав, в якому всі ці три складові нерозривно пов'язані і підсилюють один одного. Усім цим чеснотам протистоїть егоїзм, основне гасло якого: «Все для мене, і нічого для інших» [13, с. 261]. Специфічними проявами егоїзму він вважав злотику, бажання зла, жорстокість, несправедливість – всі ті якості, що виступають антиподами людинолюбства, милосердя і справедливості. До того ж егоїзм несумісний із дружбою. «Істинна, справжня дружба, – стверджував А. Шопенгауер, – припускає сильну чисто об'єктивну і цілком безкорисливу участь в радості і горі іншої людини, а ця участь, у свою чергу, припускає справжнє отождолення себе з іншим. Це ... йде врозріз з егоїзмом» [13, с. 537]. Отже, в розумінні А. Шопенгауера людина, уражена егоїзмом, не може бути справжнім другом, так само, як не здатна бути справедливою, милосердною і людинолюбною.

З різкою критикою альтруїзму виступив видатний німецький філософ Фрідріх Ніцше, який проповідував наступ всесвітньої епохи переоцінки всіх цінностей, у тому числі і переважно цінностей альтруїстичних. Він зазначав, що в альтруїзмі людям навіюють «жалогідні почуття лакейської душі». З неприхованим презирством до альтруїстичних вчинків він стверджував: «Альтруїстська мораль, мораль, при якій зникає егоїзм, – залишається за різних обставин поганою ознакою» [7, с. 610]. Проповідь безкорисливих учинків заради блага іншої людини, на його думку, призводить до деградації життєво важливих інстинктів, підтримує людей слабких, нещасних, що потрапили в біду, тому неминучий «кінець людині, якщо вона стає альтруїстом» [7, с. 611].

З таких антиальтруїстичних позицій Ф. Ніцше гостро критикував, закликав «трощити молотом» усе те, що виростає на гнилому ґрунті суспільства, насамперед

релігію (християнство) і попередню філософію, особливо альтруїстичні висловлювання А. Шопенгауера, який звеличував мораль співчуття. Ф. Ніцше беззастережно відносив себе до плеяди творців аристократичної культури та філософії, які, за його словами, «бачать у милосерді, в любові до ближнього, самості і почутті власної гідності щось ганебне» [7, с. 613]. Керуючись саме таким трактуванням критикованого ним етико-філософського феномену, він без вагань відкидає і точку зору Герберта Спенсера, який бачить «у перемозі альтруїзму щось гідне бажання» [7, с. 614]. Будь-які заклики до альтруїзму у стосунках між людьми, вважав Ф. Ніцше, роблять їх «маленькими, боязкими і хтивими», – вони є кожного разу триумфом стадної тварини [7, с. 614]. Такий вид, на його думку, псевдотурботи про іншу людину він називає зневаженим видом благополуччя, який необхідно не тільки розбивати філософським молотом, а й топтати ногами.

У широкій етико-філософській панорамі розкриває і теоретично інтерпретує сутність, форми та особливості альтруїзму видатний російський філософ кінця XIX ст., творець всеосяжної доктрини всеєдності Володимир Сергійович Соловйов. У його тлумаченні альтруїзм – не тільки корінна протилежність егоїзму, а й найпотужніший моральний інструмент, що дає можливість людині і людству перебудувати життя для творчості, істини, добра і краси. Така творча роль належить альтруїзму внаслідок сутнісно властивого йому «безумовного морального початку» [8, с. 63]. За твердженням В. С. Соловйова, у взаємодії між людьми повинен узяти гору принцип альтруїзму, основу якого становлять «два правила альтруїзму – негативне і позитивне: 1) не роби іншим нічого такого, чого собі не бажаєш отримати; 2) роби іншим усе те, чого сам би хотів від них. Коротше і простіше: ці два правила, поєднані зазвичай разом, виражаються так: нікого не ображай і всім, наскільки можеш, допомагай» [8, с. 168].

Всі прояви альтруїзму здатні втілитися в дійсність тільки в тому випадку, був переконаний В. С. Соловйов, якщо існує соціальна рівність. Адже щоб проявити справжню альтруїстичну участь у справах іншої людини, потрібно прирівняти її до себе або себе до неї. Справедливість відповідає основному принципу альтруїзму, який вимагає визнавати однакове право на життя і благополуччя, що визначається кожним за самим собою. Така відповідність зумовлюється тим, що «правило жити для інших приписується альтруїзму як належне ставлення людини до подібних їй або як моральний обов'язок» [8, с. 216].

Завершуючи виклад поглядів В. С. Соловйова на сутність та роль альтруїзму як чинника людинолюбства, підкреслимо, що його тлумачення даного етико-філософського феномену впливає з розробленої цим мислителем теорії всеєдності. У цій концепції не тільки стверджується висока духовна значимість справді морального ставлення людини до людини, а й пропонується впевненість у нездоланному русі кожного індивіда і всього людства до добра, милосердя, істини і краси.

Ще одна суттєва особливість альтруїзму полягає в його прямій ціннісній взаємодії з духовністю, яка органічно пов'язана зі сприйняттям вищих духовних цінностей, як – от є ідеал, добро, сенс життя, любов. Виходячи з цього видатний представник філософії життя, протестантський теолог і лікар Альберт Швейцер писав: «Єдина можливість надати своєму буттю якого-небудь змісту полягає в тому, щоб підняти своє природне ставлення до світу до рівня духовного» [12, с. 4].

У своєму реальному втіленні альтруїзм невіддільний від прагнення людини застосовувати у взаємодії з іншими людьми принцип добра як вищої цінності, що спонукає особистість у ставленні до інших індивідів і їх співтовариств робити для них усе позитивне, добре, корисне, виявляти до них доброту, терпимість, справедливість, а в деяких випадках і співчуття. Причому, і це дуже важливо, добро здійснюється безкорисливо, без жодних розрахунків на винагороду, як практична реалізація альтруїстичних спонукань.

Принцип добра в соціальній взаємодії людей реалізується в такій фундаментальній цінності, як добротність. Вона виражається як діяльнісне добро, прагнення, здатність і готовність особистості здійснювати вчинки, добродійні для іншої людини або соціальної групи.

Добротність пов'язана із безліччю взаємодій за допомогою яких здійснюється милосердя. Воно постає як моральна норма і цінність, яка втілюється в діяльності, будується на співчутті, а також як готовність допомагати будь-якій потребуєчій людині. Однією з істотних форм милосердя є благодійність, що реалізується в наданні окремими особами та організаціями (підприємствами, фірмами, фондами, релігійними спільнотами) матеріальної допомоги бідним і нужденним, рівень життя яких знаходиться нижче прожиткового мінімуму.

Важливим є також той факт, що милосердя органічно пов'язане з різними проявами любові. У своїй найглибшій сутності любов – це одна з найвищих цінностей, що виявляється в емоційно насиченому ставленні до когось або чогось, в гармонійному спілкуванні та взаємодії з ним. Вона цілком захоплює індивіда, робить його Я важливим для іншого індивіда, який для першого з них також стає ціннісно значущим.

В. С. Соловйов з найглибшим переконанням стверджував: «Сенс і гідність любові як почуття полягає в тому, що вона змушує нас дійсно всім еством визнати за іншим безумовне центральне значення, яке, в силу егоїзму, ми відчуваємо тільки в самих собі. Любов важлива не як одне з наших почуттів, а як перенесення всього нашого життєвого інтересу з себе на іншого, як перестановка самого центру нашого життя» [9, с. 160–161].

У своїй справжній і найглибшій сутності любов – це не тільки сильне почуття, а й дієва і діяльна субстанція. За словами видатного російського філософа Миколи Олександровича Бердяєва, «любов – акт творчий, який буде інше життя ... переборює ... природну необхідність. У любові стверджується особистість, єдина, неповторна ... Творчість любові не знає слухняності нічій волі, вона абсолютно безстрашна» [2, с. 426]. Конкретизуючи це твердження, він продовжує: «Любов є шлях до розкриття таємниці особи. Люблячий знає про особу улюбленого те, чого весь світ не знає, і люблячий завжди більш правий, ніж весь світ» [2, с. 428].

Таким чином, любов виступає як творча сила, як піднесене людиною втілення альтруїзму, як доброзичлива турбота про кохану людину, відповідальне ставлення до її почуттів і вчинків, прагнення послідовно долати егоїстичне себелюбство. Щиро і вірно любляча людина прагне приділити своєму коханому більше уваги, принести більше задоволення і радості, ніж самій собі.

Історично в своєму істотному змісті принцип альтруїзму певною мірою був втілений у заповіді любові. Новоевропейською філософією милосердя трактується як

синонім альтруїзму. Однак відмітимо, що заповідь любові зовсім не вичерпується альтруїстичним настроєм (або установками) особистості, а включає в себе і моральну любов (благоговіння), і самовдосконалення. Як етичне поняття милосердя бере свій початок ще у П'ятикнижжі, в якому давньоєврейське слово «hesed» («любляча доброта») висловлює принцип ставлення Бога до людей – особливу силу його любові; а також те, що він чекав від людей у їхніх взаєминах одне з одним: довіру і вірність.

Вважається, що етико-філософський категоріальний аналіз милосердя плідний, насамперед завдяки цьому відбитому в Біблії поняттю моральної любові. І в цьому зв'язку милосердя постає формою жалісливої любові, сердечної участі в житті інших людей. У контексті нашого аналізу милосердя виступає вищою формою альтруїзму. У милосерді особистість знаходить свою моральну визначеність. Тут не існує відмінностей в альтруїстичних мотивах. І, головне, всі об'єкти альтруїзму – «інші» – виступають перед суб'єктом, як рівні і за будь-яких умов – як ближні. Таким чином, «інший» сприймається як цінність, тобто сама по собі.

Милосердна любов здійснюється за межами прийнятих зобов'язань, тобто за логікою надмірності, як «милість серця». А спонукання до милосердя – природне, добровільне і безкорисливе прагнення душі, що не потребує зовнішньої мотивації і водночас вільне від егоїстичних прагнень. Для того щоб бути милосердним, не треба очікувати якихось особливих внутрішніх станів. І. Кант пише: «Коли кажуть: полюби ближнього свого, як самого себе, то це не означає, що ти повинен безпосередньо (спочатку) любити і за допомогою цієї любові (потім) зробити йому добро, а навпаки – роби своїм ближнім добро, і це благодіяння пробудить у тобі людинолюбство» [5, с. 183]. Отже, сама можливість милосердної любові криється в здійсненій практичній дії.

Поряд з індивідуалізованим видом любові до людини іншої статі існують і більш узагальнені форми любові – до своєї професії, до певного письменника, театру, футбольної команди і т.п. Однією з найважливіших у суспільному розвитку є любов до своєї Батьківщини, рідної країни, яка підносить людину почуттям патріотизму. Він являє собою ціннісне ставлення людини до свого народу, держави, втілюється в складному комплексі ідей, почуттів і практичних дій, спрямованих на благо своєї Батьківщини.

Таким чином, розуміння альтруїзму та милосердя як цінностей та чинників людинолюбства дає достатні підстави для висновку щодо принципової можливості їхнього формування на особистісному та поширення на соціальному рівнях. Відтак нині актуалізується потреба розбудови системи конкретних виховних впливів з метою формування альтруїзму і милосердя задля їхнього втілення в реальному житті і, як наслідок, морально досконалого суспільства.

Список використаних джерел

1. Апресян Р. Г. Милосердие / Р. Г. Апресян // Этика. Энциклопедический словарь. – М., 2001. – 671 с.
2. Бердяев Н. А. Философия свободы. Смысл творчества / Н. А. Бердяев. – М.: Правда, 1989. – 607 с.
3. Гусейнов А. А. Этика: учебник / А. А. Гусейнов, Р. Г. Апресян. – М.: Гардарики, 1999. – 472 с.
4. Этика: навч. посіб. / [В. О. Лозовой, М. І. Панов, О. А. Стасевська та ін.]; за ред. проф. В. О. Лозового. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 224 с.
5. Кант И. Лекции по этике / Общ. ред., сост., вступ. ст. А. А. Гусейнова. – М.: Республика, 2000. – 431 с.

6. Малахов В. А. Этика. Курс лекций: навч. посібник. – 3-те вид. / В. А. Малахов. – К.: Либідь, 2001. – 384 с.
7. Ницше Ф. Сумерки идолов, или Как философствуют молотом / Ф. Ницше // Соч.: в 2 т. – М.: Мысль, 1990. – Т.2. – С.556–630.
8. Соловьев В. С. Оправдание добра. Нравственная философия / В. С. Соловьев // Соч.: в 2 т. – М.: Мысль, 1988. – Т.1. – 620 с.
9. Соловьев В. С. Смысл любви / В. С. Соловьев // Избранное. – М., 1990. – 524 с.
10. Тофтун М. Г. Сучасний словник з етики / М. Г. Тофтун. – Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 416 с.
11. Франк С. Л. Смысл жизни / С. Л. Франк // С нами Бог. – М., 2003. – 750 с.
12. Швейцер А. Благоговение перед жизнью / А. Швейцер // Реальность и субъект. – М., 2001. – Т.5. – С.4.
13. Шопенгауэр А. Две основные проблемы нравственности. Афоризмы житейской мудрости / А. Шопенгауэр. – Минск: Попурри, 1999. – 592 с.
14. Шопенгауэр А. Свобода воли и нравственность / общ. ред., сост., вступ. ст. А. А. Гусейнова и А. П. Скрипника. – М.: Республика, 1992. – 448 с.

References

1. Apresyan R. G. Miloserdie / R. G. Apresyan // Etika. Entsiklopedicheskiy slovar'. – M., 2001. – 671 s.
2. Berdyayev N. A. Filosofiya svobody. Smysl tvorchestva / N. A. Berdyayev. – M.: Pravda, 1989. – 607 s.
3. Guseynov A. A. Etika: uchebnik / A. A. Guseynov, R. G. Apresyan. – M.: Gardariki, 1999. – 472 s.
4. Etyka: navch. posib. / [V. O. Lozovoi, M. I. Panov, O. A. Stasevskaya ta in.]; za red. prof. V. O. Lozovoho. – K.: Yurinkom Inter, 2005. – 224 s.
5. Kant I. Lektsii po etike / Obshch. red., sost., vstup. st. A. A. Guseynova. – M.: Respublika, 2000. – 431 s.
6. Malakhov V. A. Etyka. Kurs lektsii: navch. posibnyk. – 3-tie vyd. / V. A. Malakhov. – K.: Lybid, 2001. – 384 s.
7. Nitshe F. Sumerki idolov, ili Kak filosofstvuyut molotom / F. Nitshe // Soch.: v 2 t. – M.: Mysl', 1990. – T.2. – S.556–630.
8. Solov'yev V. S. Opravdanie dobra. Nравstvennaya filosofiya / V. S. Solov'yev // Soch.: v 2 t. – M.: Mysl', 1988. – T.1. – 620 s.
9. Solov'yev V. S. Smysl lyubvi / V. S. Solov'yev // Izbrannoe. – M., 1990. – 524 s.
10. Toftul M. G. Suchasniy slovník z etiki / M. G. Toftul. – Zhitomir: ZhDU im. I. Franka, 2014. – 416 s.
11. Frank S. L. Smysl zhizni / S. L. Frank // S nami Bog. – M., 2003. – 750 s.
12. Shveytser A. Blagovoenie pered zhizn'yu / A. Shveytser // Real'nost' i sub'ekt. – M., 2001. – T.5. – S.4.
13. Shopengauer A. Dve osnovnye problemy nравstvennosti. Aforizmy zhiteyskoy mudrosti / A. Shopengauer. – Minsk: Popurri, 1999. – 592 s.
14. Shopengauer A. Svoboda voli i nравstvennost' / obshch. red., sost., vstup. st. A. A. Guseynova i A. P. Skripnika. – M.: Respublika, 1992. – 448 s.

Bihun R. V., PhD student, Philosophy and Sociology department, V. Stefanyk National Precarpathian University (Ukraine, Ivano-Frankivsk), bigunroman19@gmail.com

Altruism and mercy as values and factors of philanthropy

Altruism and mercy are considered as two major ethical values and factors of philanthropy. The important role of the above for spiritual and humanistic growth of personality is emphasized through their implementation in real life. The correlation between altruism and selfishness, mercy and love is characterized.

Keywords: mercy, altruism, philanthropy, egoism, justice, compassion, love.

Бигун Р. В., аспірант кафедри філософії та соціології, ГВУЗ «Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника» (Україна, Івано-Франківськ), bigunroman19@gmail.com

Альтруїзм і милосердя як цінності і фактори членеколюбства

Альтруїзм і милосердя розглядаються в якості двох ключових етичних цінностей і факторів членеколюбства. Підкреслена значительная роль последних для духовного і гуманістичного росту личности путем внедрения их в реальную жизнь. Охарактеризована взаимосвязь альтруизма и эгоизма, милосердия и любви.

Ключевые слова: милосердие, альтруизм, членеколюбие, эгоизм, справедливость, сострадание, любовь.

***